

SULTAN İLAHİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Altı Aylık Hakemli Kısa Makale, Araştırma ve İnceleme Dergisi

Vol./Cilt: 3, Issue/Sayı: 1, June/Haziran 2025, pp./ss. 105-119.

Kitap Değerlendirmesi: Mitolojiye Dair - Kadim Toplumlardan Günümüze Kutsal Anlatılar*

Book Review: On Mythology - Sacred Narratives from Ancient Societies to the Present

İlyas ÜNLÜ¹

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Ünlü, İlyas. "Kitap Değerlendirmesi: Mitolojiye Dair - Kadim Toplumlardan Günümüze Kutsal Anlatılar". *Sultan İlahiyat Araştırmaları Dergisi (SİAD)* 3/1 (Haziran 2025), 105-119. <https://zenodo.org/10.5281/zenodo.15778894>

CC BY-NC 4.0

Öz

Bu çalışma, Abdulkadir Kıyak'ın "Mitolojiye Dair- Kadim Toplumlardan Günümüze Kutsal Anlatılar" adlı eserinin tanıtımını ve değerlendirmesini konu almaktadır. Mitoloji alanında yapılan akademik araştırmalar son yıllarda belirgin bir artış göstermiş olsa da mit kavramını yalnızca bir yönüyle değil; kavramsal, kültürel, dinî ve psikolojik boyutlarıyla birlikte, bütüncül bir yaklaşımla inceleyen kapsamlı eserlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda, Kıyak'ın eseri hem içerdiği disiplinlerarası yaklaşım hem de ele aldığı konuların derinliği açısından dikkat çekmektedir. Yazar, mitolojiye yalnızca teorik bir çerçevede yaklaşmakla kalmamış; aynı zamanda onu kültürel bir bağlam içerisinde tarihsel süreçlerle birlikte değerlendirmiştir. Eser, mitin sadece geçmişte kalan bir anlatı türü olmadığını, günümüz düşünce yapıları, bilimsel paradigmlar ve toplumsal ritüeller üzerindeki etkilerini de gözler önüne sermektedir. Ayrıca kitap, mitolojinin din, rüya, ritüel ve kültürle olan ilişkisini sade, anlaşılır ve akıcı bir dille sunarak okuyucuya hem akademik hem de düşünsel anlamda zenginlik katan bir perspektif kazandırmaktadır. Bu yönleriyle eser, yalnızca akademik çevreler için değil, mitolojiye ilgi duyan genel okur kitlesi için de başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Özellikle kültürel çözümlemelere ve tarihsel anlatıların günümüzdeki yansımalarına ilgi duyanlar için eserin oldukça doyurucu ve öğretici bir içerik sunduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Mit, Mitoloji, Kutsal Anlatılar, Ritüel, Kültür.

Öne Çıkanlar

- Çalışma, Abdulkadir Kıyak'ın "Mitolojiye Dair" eserinde mitlerin din, kültür ve insanlık tarihi üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır.

* Kitap Değerlendirmesi / Book Review, Geliş Tarihi / Date Received: 26.04.2025, Kabul Tarihi / Date Accepted: 29.06.2025, Yayın Tarihi / Date Published: 30.06.2025.

¹ İlyas ÜNLÜ, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Ankara, TÜRKİYE. E-Mail: ilyas.unlu3622@gop.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1459-7130>.

- Mit kavramının etimolojik kökeni, tarihsel süreçteki değişimi ve çeşitli düşünürlerin mit üzerine görüşlerini ele almaktadır.
- Mit, din ve kültür ilişkisi çerçevesinde mitlerin ritüel, kutsal gerçeklik ve kültürel yapı ile bağlantısını açıklamaktadır.
- Mitolojinin XVII. yüzyıldan itibaren bağımsız bir bilim dalı olarak gelişim sürecini ve mitolojiye farklı yaklaşımları tanıtmaktadır.
- Mit, epos ve logos kavramları arasındaki ilişkileri bilgi üretimi ve aktarımı bağlamında karşılaştırmalı şekilde değerlendirmektedir.

Abstract

This study introduces and evaluates Abdulkadir Kıyak's work entitled "On Mythology: Sacred Narratives from Ancient Societies to the Present Day." Although academic research in the field of mythology has seen a significant increase in recent years, the number of comprehensive works that examine the concept of myth not only from one perspective but also from conceptual, cultural, religious, and psychological dimensions with a holistic approach is quite limited. In this context, Kıyak's work is noteworthy both for its interdisciplinary approach and the depth of the topics it addresses. The author does not merely approach mythology from a theoretical framework; he also evaluates it within a cultural context alongside historical processes. The work reveals that myth is not merely a narrative form of the past, but also has an impact on contemporary thought structures, scientific paradigms, and social rituals. In addition, the book presents the relationship between mythology and religion, dreams, rituals, and culture in a simple, understandable, and fluent language, providing the reader with a perspective that enriches them both academically and intellectually. In this respect, the work is a reference source not only for academic circles but also for the general readership interested in mythology. Especially for those interested in cultural analyses and the contemporary reflections of historical narratives, the work offers a highly satisfying and educational content.

Key Words: History of Religions, Myth, Mythology, Sacred Narratives, Ritual, Culture.

Highlights

- The study focuses on the effects of myths on religion, culture, and human history in Abdulkadir Kıyak's work "On Mythology."
- It examines the etymological origins of the concept of myth, its historical evolution, and various thinkers' views on myth.
- Explains the connection between myths, rituals, sacred reality, and cultural structures within the framework of the relationship between myths, religion, and culture.
- It introduces the development process of mythology as an independent science since the 17th century and different approaches to mythology.
- It compares the relationships between the concepts of myth, epic, and logos in the context of knowledge production and transmission.

Eser Adı: Mitolojiye Dair -Kadim Toplumlardan

Günümüze Kutsal Anlatılar

Yazar: Abdulkadir Kıyak

Yayın Yılı: 2022

Yayınevi: İlâhiyât Yayınları

Baskı Sayısı: Birinci Baskı

ISBN Numarası: 978-625-6254-85-5

Sayfa Sayısı: 247

1. Giriş

Bu çalışmada Abdulkadir Kıyak'ın “Mitolojiye Dair -Kadim Toplumlardan Günümüze Kutsal Anlatılar” isimli çalışması incelenmiştir. Abdulkadir Kıyak Dinler Tarihi alanında pek çok çalışma ve araştırmaya imza atmıştır. İslam Öncesi Türk Kültüründe Yıldızlarla İlgili İnanışlar, Elâzığ ve Yöresinde Ziyaret Yerleri, Halk Dindarlığı Bağlamında Kutsal Mekân Anlayışı Baskil Örneği, Sinemilli Aleviliği (İnanç ve İbadet Anlayışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi), Hint Dinlerinde Günah Algısı, Hıristiyanlıkta Eskatoloji Mitleri, Antropomorfik Düşünce ve Yahudilik, çalışmalarından bazılarıdır.

İncelediğimiz çalışma üç bölüm ve 247 sayfadan oluşmaktadır. Birinci bölümden önce çalışmanın konusu, önemi ve metodu ayrı başlıklar halinde açıklanmıştır. “Mitlerin Kavramsal Yapısı ve Özellikleri” başlıklı birinci bölümde mit ve mitolojinin kavramsal çözümlemesi ile mitin sembol ve dil ile ilişkisi ele alınmıştır. “Mitlerin Mahiyeti” başlıklı ikinci bölümde mitlerin ortaya çıkışı, çeşitli mit teorileri, mitlerin konusu, mitlerin işlevi ve mitlerin sınıflandırılması başlıklarına yer verilmiştir. “Mit, Din ve Kültür ilişkisi” başlıklı üçüncü bölümde mit-din ilişkisi, mitin ritüel boyutu, din bilimcilerinin mit-ritüel ilişkisine yaklaşımları, mitin gerçeklik ve kutsal boyutu, mit-rüya ilişkisi ve mit-kültür ilişkisi konuları işlenmiştir.

Yazar, çalışmanın önsözünde mit kavramının tanımına yer vermiş olup mitlerin ilk çağlardan günümüze etkisinin devam ettiğini ve her çağda insanı etkileyen anlatılar olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda mitlerin iletişim araçlarının gelişmediği dönemde insanlar için en temel bilgi kaynağı olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu yönüyle mitler, her milletin dini ve kültürel kimliğinin ilk kaynağı olduğu vurgusu da göze çarpmaktadır. Yazar, çalışmanın konusu ve önemi bölümünde mitlerin inançlar ve ritüeller üzerindeki etkisine ve aralarındaki ilişkiye özet bir şekilde değinmiş, mitlerin kültürlerarası iletişim ve etkileşimde bir kaynak olduğunu ifade etmiştir. Yine bu bölümde Batı literatüründe temel mitoloji kaynaklarına yer verilmiş, mitolojinin ülkemizde ilgi görmemesinin sebebi kısaca açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca ülkemizdeki mitoloji ile ilgili temel çalışmalar sıralanmıştır. Çalışmanın metodu bölümünde ise çalışmada Dinler Tarihinin “tarihi karşılaştırma metodu” kullanıldığı ifade edilmiştir. Bu metotla dini ve mitsel anlatıların ortak noktaları tespit edilip incelenme konusu yapıldığına dikkat çekilmiştir. Yine her çalışmada olması gereken objektiflik ilkesi de yazar tarafından bu bölümde vurgulanmıştır. Bu bağlamda fenomenolojik yöntemin “epoche” ve “eideticvision” ilkelerinin uygulandığı ifade edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, “metnin ilettiği içeriği ve bu içeriğin yorumlayan açısından taşıdığı değeri açıklamaya çalışan bir yöntem” olarak tanımlanan hermenötik yaklaşımın da kullanıldığı ifade edilmektedir. (s. 7-21).

Yazar, çalışmanın “Mitlerin Kavramsal Yapısı ve Özellikleri” başlıklı birinci bölümü ile “Mit Kelimesinin Kavramsal Analizi” başlıklı birinci alt bölümünde öncelikle “mit” kavramının etimolojik kökenini ve kavramsal çerçevesini ele almaktadır. (s. 22-30). Bölümün girişinde yer alan “karmaşık bir kültür gerçekliği” ifadesi mitin çok katmanlı yapısına dikkat çeken çarpıcı bir tanımlama olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca mit kavramının ortak ve kesin bir tanımının

yapılmasındaki zorluk vurgulanmakta; bu bağlamda, kavrama ilişkin çeşitli kuramsal yaklaşımlara yer verilmektedir. Aynı zamanda, “mit” ve “mitos” terimlerinin eşanlamlı olarak kullanıldığı da bu bölümde ifade edilmektedir. Mitos kavramının ilk kez Platon tarafından kullanıldığına dikkat çekilmekte; ayrıca “mit” kelimesinin kökeninin Yunanca mı yoksa Grekçe mi olduğuna dair terminolojik tartışmalara da bu bölümde yer verilmektedir. Mitlerin efsane, masal ve destan gibi diğer geleneksel anlatı türlerinden ayrıldığı yönler de çalışmada ele alınmaktadır. Mit kavramının tarihsel süreç içerisindeki ilk kullanımları ve geçirdiği evrim üzerinde durulmakta; Batı düşüncesinde mitin “gerçek bir öykü”, “kutsal gelenek”, “en eski vahiy” ve “örnek gösterilecek model” gibi tanımlamalarla nasıl anlamlandırıldığına yer verilmektedir. Günümüzde mit kavramının, yaygın olarak “gerçek dışı” ya da “uydurulmuş” olguları tanımlamak amacıyla kullanıldığına dikkat çekilmektedir. Mite yönelik bakış açılarının XIX. ve XX. yüzyıllarda dinler tarihi ve antropoloji alanındaki çalışmalarla birlikte değişime uğradığı; bu süreçte mit üzerine yeni kuramsal yaklaşımların geliştirildiği görülmektedir. Özellikle XIX. yüzyılın sonları mitoloji ile din arasındaki ilişki bağlamında dikkat çekici bir dönem olarak öne çıkmakta; James George Frazer, Mircea Eliade ve Ernst Cassirer gibi düşünürlerin mite dair kapsamlı incelemeleri bu dönemin entelektüel zeminini şekillendirdiği görülmektedir. Mitin her zaman bir “yaratılış öyküsü”nü ifade ettiği; onu diğer anlatı türlerinden ayıran en temel özelliğin ise kutsal bir yapıya dayanması olduğu vurgulanmaktadır. Bir başka ifadeyle mit, dünyanın ve hayatın kökenine, tabiat olaylarına, tanrılara, efsanevi kahramanlara ve ruhlara ilişkin olarak insanlığın en eski tasavvur ve düşüncelerini yansıtan anlatılar bütünü olarak değerlendirilmektedir. Mitolojik anlatıların çoğu zaman nedensiz, anlamsız ve karmaşık bir yapıya sahip olmalarına rağmen dünyanın hemen her yerinde varlık göstermeleri dikkat çekicidir. Bu durum özellikle ilkel toplumlarda mitlerin yalnızca sembolik ya da kurgusal değil, aynı zamanda gerçek yaşamla doğrudan ilişkili anlatılar olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Mitlere ilişkin farklı düşünürlerin yaklaşımlarına da bu bölümde yer verilmektedir. Mircea Eliade’nin mitlerin kökeninde derin ve ciddi dinsel deneyimlerin bulunduğu ve bu anlatıların dinin özünü oluşturduğu yönündeki görüşü; Joseph Campbell’in ise miti, insanları hem birbirleriyle hem de kökeni belirlenemeyen ancak onların içinden türediği varsayılan gizemli bir kaynakla ilişkilendiren bağ olarak tanımlaması bu kapsamda dikkat çeken yorumlar arasında yer almaktadır. (s. 31-38).

Birinci bölümün “Mitoloji Kelimesinin Kavramsal Analizi” başlıklı ikinci alt bölümünde mitolojinin XVII. yüzyılın sonlarından itibaren özgün bir bilim dalı hâline geldiği belirtilmektedir. Tarihsel süreç boyunca mitolojiye dair pek çok tanım yapılmış; bu tanımların farklı düşünce ekolleri tarafından çeşitli açılardan ele alındığı görülmüştür. Mitoloji, başlangıçta ilkel bir bilim olarak değerlendirilmiş; ancak zamanla sistematik bir araştırma alanı olarak gelişim göstermiştir. Çalışmada “mitoloji” teriminin iki farklı anlamda kullanıldığına da dikkat çekilmektedir. Bunlardan ilki geçmişten günümüze ulaşan tüm mitleri kapsayan ve bu mitleri belirli yöntemlerle inceleyen bilimsel bir disiplin anlamındadır. İkinci anlamı ise mitlerin tamamına verilen genel ad olarak kullanılmasıdır. Çalışmanın bu bölümünde mit

kavramının Türkçe’de farklı disiplinler tarafından yapılan çeşitli tanımlarına yer verilmektedir. Mitin evrensel bir nitelik taşıdığı buna karşılık mitolojinin ise belirli bir kültüre ya da topluma özgü, dolayısıyla özel bir yapı arz ettiği ifade edilmektedir. Mitolojinin kökeninin Antik Yunan’a dayandığı ve ilk mitoloji uzmanlarının M.Ö. VI. yüzyılda bu coğrafyada ortaya çıktığı belirtilmektedir. Ayrıca mitolojinin içinde olduğu toplumun zihniyetini, değerlerini ve karakteristik özelliklerini yansıttığı; her ulusun kendine özgü bir mitolojiye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Mitolojinin modern öncesi dönemde tüm toplumlarda töreler ve toplumsal düzenlemeler hakkında bilgi sunması; ayrıca günümüzde geleneksel yapısını büyük ölçüde koruyan toplumlar üzerinde etkisini sürdürmesi nedeniyle bazı düşünürler tarafından “kalıcı (kadim) felsefe” olarak da adlandırıldığı belirtilmektedir. Mitolojik anlatıların insanın karşı karşıya kaldığı varoluşsal ve toplumsal sorunlarla başa çıkabilmesine yardımcı olmak amacıyla kurgulandığı ifade edilmektedir. Mitolojinin kadim insan için bir tür bilgi sistemi ya da ilim olduğu; hatta arkaik toplumlarda bireylerin kendilerini mitler aracılığıyla tanımladıkları aktarılmaktadır. Mitolojik anlatıların, tarihin derinliklerinden süzülerek gelen bilgi ve düşünceleri içlerinde barındıran sembolik belgeler niteliği taşıdığı vurgulanmaktadır. (s. 39-46).

Birinci bölümde yer alan “Mit-Epos-Logos Kavramlarının İlişkisi” başlıklı üçüncü alt bölümde bu üç kavram arasındaki etimolojik ve kavramsal farklar ayrıntılı biçimde ele alınmakta ve özellikle bilgi üretimi ve aktarımı bağlamında üstlendikleri roller değerlendirilmektedir. Mit, tarih öncesine uzanan ve doğaüstü unsurlar barındıran anlatılar olarak tanımlanırken; epos sanatsal boyut taşıyan kahramanlık öykülerini, logos ise akılcı ve düşünsel açıklamaları temsil etmektedir. Arkaik toplumlarda mitlerin yalnızca hayal gücüne dayalı anlatılar değil, toplumsal düzeni ve kutsal gerçeklikleri açıklamaya yönelik düşünsel çabalar olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca mitoloji teriminin başlangıçta yalnızca eski inançları ifade ettiği ancak zamanla bütün mitleri inceleyen bağımsız bir disiplin hâline geldiği belirtilmektedir. Eliade, Vico, Herakleitos ve Erhat gibi düşünürlerin görüşleriyle mitin, insanın evren, tanrı ve kendisiyle kurduğu ilişkiyi anlamlandıran temel bir düşünce biçimi olduğu ileri sürülmektedir. Mit ile logos arasındaki geçişin bir kopuştan ziyade tamamlayıcılık ilişkisiyle gerçekleştiği ifade edilmektedir. (s. 47-50).

“Mit, Sembol ve Dil” başlıklı dördüncü alt bölümde ise mitolojinin yalnızca geçmişe ait anlatılar sunmadığı aynı zamanda insan zihninin işleyiş biçimlerini ve kültürel sürekliliği temsil ettiği vurgulanmaktadır. Mitin yalnızca olağanüstü hikâyeler değil, insanın evreni anlamlandırma çabasının bir ürünü olduğu açıklanmaktadır. Max Müller, Cassirer, Eliade, Jung ve Campbell gibi düşünürlerin katkılarıyla mitin bilinç, sembol ve ritüel ile çok katmanlı ilişkisi ortaya konmaktadır. Dilin çok anlamlı ve simgesel yapısı, mitik anlatıların da çok katmanlı oluşuna zemin hazırlamaktadır. Sembol kuramı bu bağlamda önem kazanmaktadır. Erich Fromm’un sembollerini rastlantısal, geleneksel ve evrensel biçiminde sınıflandırması; Jung’un arketipler kuramı ve Campbell’in kahraman mitleri üzerinden yapılan analizlerle birlikte mitin yalnızca bireysel değil, kolektif bir gerçekliği temsil ettiği savunulmaktadır. Mitoloji, bu yönüyle hem

sezgisel hem de simgesel bir anlatım biçimi olarak bireyin düşünsel özgürlüğünü destekleyen ve eleştirel düşünceyi besleyen bir alan olarak konumlandırılmaktadır. (s. 51-69).

Yazar, çalışmanın “Mitlerin Yapısı ve Özellikleri” başlıklı beşinci alt bölümde mitolojiyi yalnızca geçmişte kalmış inanç sistemlerinin anlatıları olarak değil, insanın düşünsel, kültürel ve toplumsal varoluşunu anlamlandırma çabası olarak yorumlamaktadır. Mit, insanlığın evrenle, toplumla ve kendisiyle kurduğu ilişkiyi şekillendiren çok katmanlı bir anlatı formudur. Mitlerin evrensel bir bilgi formu olarak yalnızca doğaüstü olayları değil, insanın varoluşsal sorunlarını, toplumsal düzen arayışlarını ve etik değerlerini işleyen yapılar olduğu vurgulanmaktadır. Bu bölümde özellikle mitin bilgi üretme ve aktarma işlevine dikkat çekilmektedir. Mit, semboller aracılığıyla kolektif bilinçte yer edinmiş olan değerleri, ahlaki normları ve toplumsal rolleri aktarırken aynı zamanda bireyin yaşamındaki geçiş ritüellerini anlamlandıran bir araç görevi görür. Bu anlamda mitoloji hem bireysel hem de toplumsal düzeyde eğitici bir işleve sahiptir. Campbell gibi düşünürlerin mitolojiyi sadece çocuklara hitap eden bir masal değil, derin bir bilinç yapısının sembolik anlatımı olarak değerlendirmesi bu çerçeveyi desteklemektedir. Ayrıca mitin zamana ve kültüre bağlı olarak yeniden üretildiği dolayısıyla sabit bir anlatı değil; dönüşen ve uyarlanan bir yapı olduğu belirtilmektedir. Her toplum, kendi tarihsel ve kültürel gerçekliğine uygun biçimde mitlerini yeniden inşa eder. Bu yönüyle mitler kültürel sürekliliği sağlayan ve geçmiş ile bugün arasında köprü kuran dinamik metinlerdir. Mitolojinin sabit bir “hakikat” taşımasından ziyade çoklu anlam dünyası sunduğu sezgisel ve simgesel düşüncenin temel zeminlerinden biri olduğu ifade edilmektedir. Mitlerin yalnızca metafizik değil, aynı zamanda sosyo-politik bir işleve sahip olduğu da vurgulanır. Toplumsal düzenin korunması, bireyin normlara uyum sağlaması ve otoriteye itaat gibi süreçler mitolojik anlatılarla pekiştirilir. Eğitim kurumlarının, yazının ve medyanın bulunmadığı dönemlerde mitler, nesiller arası kültürel aktarımın ana taşıyıcısı olmuştur. Son olarak bu bölümde mitoloji tarihsel bir olgu olarak değil, kültürün, zihnin ve toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlayan temel bir düşünce biçimi olarak ele alınmaktadır. Mit, bir toplumun hafızası olduğu kadar bireyin anlam arayışının da rehberidir. Bu çerçevede mitoloji; bilgi, kimlik, etik ve estetik alanlarında insanın dünyayı algılama ve dönüştürme biçimlerinin bütünlüklü bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir. (s. 71-80).

Çalışmanın “Mitlerin Mahiyeti” başlıklı ikinci bölüm, “Mitlerin Ortaya Çıkışı” başlıklı birinci alt bölüm ve “Mit Teorileri” başlıklı ikinci alt bölümlerinde yazar, mitlerin yalnızca geçmişin anlatıları değil; insanın doğayı, toplumu ve kendini anlamlandırma çabasının temel düşünsel ürünleri olduğunu ortaya koymaktadır. (s. 81-85). Mitlerin ortaya çıkışı insanın dilsel ve düşünsel kapasitesinin gelişimiyle doğrudan ilişkilendirilirken; onların hem bireysel hem de kolektif bilinçte derin bir işlev gördüğü vurgulanmaktadır. Mitler, insanlık tarihinin erken evresinde açıklanamayan olaylara anlam kazandırma amacıyla ortaya çıkmış ve zamanla toplumsal kimliklerin, inanç sistemlerinin ve kültürel hafızanın taşıyıcısına dönüşmüştür. Bu bölümde özellikle mitlerin oluştuğu koşullarda yaşanmış gerçekler olarak kabul edilebilecek anlatıların doğrudan Tanrılara atfedilen doğaüstü açıklamalarla bütünleştiği ifade edilmekte;

böylece mitlerin rasyonel düşüncenin ötesinde sembolik ve evrensel bir dil oluşturduğu öne sürülmektedir. Ayrıca bu bölümde farklı mitolojik teoriler üzerinden yapılan sınıflandırmalar - yapısal, alegorik ve fiziksel teoriler- mitlerin çeşitli anlam düzeylerine sahip çok katmanlı yapısını gözler önüne sermektedir. Mitler yalnızca tarihsel veya dinsel değil, aynı zamanda psikolojik, sosyolojik ve kültürel çözümlemelerle de anlam kazanır. Bu bağlamda Claude Lévi-Strauss'un yapısalcı yaklaşımı mitlerin özsel bir yapı etrafında örüntülendiğini gösterirken; Malinowski gibi teorisyenler mitlerin işlevsel yönüne toplumsal düzenin sürdürülebilirliğindeki rollerine odaklanmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda mitlerin zamanla evrilerek farklı formlarda yeniden üretildiğini, bireyin mitlerle birlikte dünyayı anlamlandırma, davranış modelleri geliştirme ve bir aidiyet inşa etme sürecine katıldığını açıklanır. Bu yönüyle mitler yalnızca geçmişin değil, günümüz insanının anlam arayışının da bir parçasıdır. Mitoloji yalnızca eski çağların açıklayıcı anlatıları olarak değil, insan zihninin sembollerle düşünme yetisinin ve kültürel sürekliliği sağlayan yaratıcı zihinsel mekanizmaların bir dışavurumu olarak ele alınır. Mit, birey ile evren, doğa ile kültür, bilinç ile arketip arasında bir köprü işlevi görerek insanın anlam inşa etme çabasında vazgeçilmez bir yapı taşı olarak öne çıkmaktadır. (s. 86-95).

Çalışmanın "Mitlerin Konusu" başlıklı üçüncü alt bölümünde yazar, mitlerin hem kökeni hem de işlevi üzerine oldukça kapsamlı ve disiplinlerarası bir değerlendirme sunmaktadır. Bu bağlamda mitolojinin yalnızca geçmişin fantastik anlatılarını içermediği, aynı zamanda insan zihninin temel kavrayış biçimlerini, kolektif bilinçaltını ve kültürel kodları yansıttığı görülmektedir. Mitlerin içerdiği kutsal, sembolik ve metafizik unsurlar, onları yalnızca birer hikâye olmaktan çıkararak toplumsal düzenin, değerlerin ve inanç sistemlerinin taşıyıcısı hâline getirir. Bu bölümde mitlerin doğa olaylarını açıklamaktan çok daha fazlasını yaptığı; bireyin doğumdan ölüme kadar yaşadığı tüm evreleri anlamlandırmaya yönelik işlevler taşıdığı ortaya konulmaktadır. Özellikle "yaratılış", "ölüm", "ahlaki düzen", "toplumsal yapı" gibi temalar etrafında şekillenen mitler, bir toplumun varoluşsal sorularına verdiği yanıtları tarihsel, kültürel ve manevi bir zeminde anlamlandırır. Bu bağlamda mitoloji yalnızca dinsel değil, aynı zamanda tarihsel, antropolojik ve psikolojik bir araştırma alanı olarak öne çıkar. Yazarın da vurguladığı gibi mitler, inananlar açısından "kutsal metinler"dir ve insan ile Tanrı arasındaki diyalogun sembolik ifadesidir. Bu yönüyle mit, birey ve toplum için bir tür hakikat üretim mekanizmasıdır. Özellikle "in illo tempore" kavramı üzerinden mitin kutsal zamanın sürekli yeniden üretimi olduğu anlayışı onun sadece geçmişe değil, şimdiye ve geleceğe de hitap ettiğini gösterir. Bu bölümde ayrıca mitlerin kolektif kimlik oluşturmadaki rolü vurgulanır. Mitler, bireylerin topluluk içindeki yerini anlamlandırmasına ve toplumsal aidiyet duygusunun pekişmesine hizmet eder. Aynı zamanda tarihsel olaylara atfedilen manevi anlamlarla toplumun ortak hafızasını şekillendirir. Bu yönüyle mitler, geçmişin bilgilerini güncel kimlik inşasının yapı taşlarına dönüştürür. Son olarak bu bölümde yazar, mitlerin yalnızca sembolik değil, aynı zamanda kurucu bir söylem olduğunu, bireyin varoluşsal deneyimlerini anlamlandıran toplumsal düzeni pekiştiren ve kutsalı dünyaya taşıyan çok katmanlı yapılar

sunduğunu kaydetmektedir. Mitler, bir kültürün ruhunu yansıtan, insanlık hâlinin evrensel sorularına yanıt arayan zamansız anlatılardır. (s. 96-103).

“Mitlerin İşlevi” başlıklı dördüncü alt bölümde mitolojinin yalnızca geçmişe ait bir anlatılar bütünü değil, aynı zamanda bireyin ve toplumun düşünsel, kültürel ve psikolojik dünyasını şekillendiren çok katmanlı bir yapı olduğu özellikle vurgulanıyor. Bu bölümde yazar insanın hayal gücüyle bağlantı kurarak mitle birlikte görünmeyeni düşünme ve anlamlandırma kapasitesine sahip olduğunun altını çiziyor. Mitin işlevi yalnızca nostaljik ya da kaçışsal değil; ahlaki değerler üretme, düzen kurma ve bireye yaşamı anlamlandırma imkânı sunma gibi oldukça işlevsel yönleriyle ele alınıyor. Bu bağlamda mitler, bireyin evrendeki yerini anlamasına yardım eden, doğa olaylarını, ölüm gibi metafizik konuları ve insanın tarihsel-toplumsal sürecini açıklayan sembolik anlatılar olarak sunuluyor. Ayrıca bu bölümde mitlerin bireyde ahlaki değerleri pekiştirdiği, kahramanlık ve cesaret gibi örnek davranış modelleri sunduğu sıkça yineleniyor. Mitin pedagojik işlevi de burada ön plandadır, buna göre mit bireyi sadece eğitmekle kalmaz, aynı zamanda ruhsal dönüşümüne de rehberlik eder. Özellikle “kutsal bilgi” ile “gündelik yaşantı” arasındaki sınırı kaldırarak mitlerin bir tür bütünleştirici anlam ağı kurduğu fikri dikkat çekmektedir. Freud, Jung gibi isimlere yapılan göndermelerle mitin psikanalitik boyutu da tartışmaya açılıyor; burada mit, bilinçdışı süreçleri anlamlandırmada bir anahtar olarak sunuluyor. Bölüm boyunca mitin sadece bireysel değil, toplumsal bir fenomen olduğu düşüncesi öne çıkıyor. Dinî törenlerden sosyal kurumlara, ritüellerden geleneksel davranış kalıplarına kadar birçok yapının arkasında mitolojik bir zemin olduğu dile getiriliyor. Ayrıca Mircea Eliade’nin mitlerin “zaman dışı” yapısını vurgulayan yaklaşımları metne teorik bir derinlik katıyor. Mit, burada hem geçmişe dair bir anlatı hem de bugünü şekillendiren bir yol haritası gibi işleniyor. Bu çok boyutlu işlevsellik, mitleri sadece birer masal ya da efsane olmaktan çıkararak kültürel hafızanın ve insanın anlam arayışının temel bir bileşeni haline getiriyor. (s. 104-129).

“Mitolojik Varlıklar” başlıklı beşinci alt bölümde, mitolojinin insan varlığını anlamlandırma çabasında üstlendiği rolü özellikle tanrılar ve doğaüstü güçler üzerinden ele alınmaktadır. Mitoloji, insanın sınırlı algısıyla kavrayamadığı güçleri ve evrensel düzeni anlamlandırmak için tanrılar ve mitolojik figürler aracılığıyla sembolleştirilmiş bir dünya sunar. Bu varlıklar, insan biçiminde düşünülür, konuşur, hisseder; yani insanileştirilmiş tanrılar olarak betimlenirler. Tanrılar hem doğayı hem toplumsal yapıyı açıklama işlevi görür, bazen gökyüzü gibi mekânlarla özdeşleştirilir, bazen bir kral ya da lider figürüyle toplum düzenine yerleştirilir. Aynı zamanda bu varlıkların eylemleriyle iyi-kötü mücadelesi, adalet, ceza, bağışlama gibi ahlaki kavramlar da birlikte anlatılır. Bu bölümde tanrısal olanla insanı sürekli iç içe geçirerek, tanrıları insanlaştıran bir anlatım tarzının hâkim olduğunu vurgulanır. Özellikle mitlerdeki varlıkların çoğunlukla insanın doğayla ve toplumla kurduğu ilişkiyi yansıttığı liderlik figürlerinin de tanrılaştırılarak meşruiyet kazandığı görülür. Bu yönüyle mitolojik varlıklar, yalnızca fantastik figürler değil, toplumsal ve bireysel düzenin metaforik taşıyıcılarıdır. Son olarak bu bölüm söz konusu mitolojik varlıkların hem insanın bilmediği alanları

anlamlandırmasına yardımcı olduğunu hem de egemenlik kurduğu sosyal yapının ideolojik bir dayanağı olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. (s. 130-134).

“Mitolojik Zaman Algısı” başlıklı altıncı alt bölüm, mitolojinin zaman anlayışını merkeze alarak mitin yalnızca geçmişe ait anlatılar bütünü değil, aynı zamanda ritüel aracılığıyla sürekli güncellenebilen, yaşayan bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Mitolojik zaman, doğrusal (linear) değil, döngüsel bir karakter taşır ve kutsal bir başlangıç ânının (in illo tempore) tekrar tekrar yaşanması esasına dayanır. Bu zaman anlayışı, bireyin mit aracılığıyla kutsalla bağ kurmasını ve evrendeki konumunu yeniden anlamlandırmasını sağlar. Bu bölümde mitin tarihsel değil, zamansız ve sürekli geri çağrılabilir bir anlatı olduğu vurgulanırken ritüelin bu zamanı yeniden etkinleştiren bir araç olarak işlev gördüğü belirtilir. Mit, böylece bireysel ve toplumsal düzeyde kurucu bir rol üstlenir; sadece bir anlatı değil, aynı zamanda varoluşsal ve kültürel bir pratik olarak değerlendirilir. Mircea Eliade’nin kavramsallaştırmaları üzerinden şekillenen bölüm, mitin zaman dışı yapısını ve bu yapının insanın kutsalla ilişkisini düzenlemedeki işlevini teorik bir çerçeveye oturtur. Mitler, bu bağlamda hem kültürel hafızayı besleyen semboller dizisi hem de bireyin kozmik düzene katılımını mümkün kılan birer epistemolojik araç olarak sunulur. (s. 135-143).

“Mitlerin Sınıflandırılması” başlıklı yedinci alt bölümde mitler genel ve özel kategoriler altında ayrılarak; köken, kozmogoni, eskatoloji gibi evrensel temalara odaklanan mitlerin yanı sıra teogoni, kahramanlık, ritüel, kült ve yenilenme gibi daha özel işlevsel mit türlerine de yer verilmektedir. Bu sınıflandırma, mitolojinin yalnızca anlatısal değil, aynı zamanda kozmolojik, sosyolojik, dini ve psikolojik boyutlarını da analiz etmeyi amaçlayan disiplinlerarası bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Mitlerin farklı türlerdeki işlevsel ve tematik ayrımlarla ele alınması hem mitolojik düşüncenin çeşitliliğini hem de bu anlatıların toplumsal yapılar üzerindeki kurucu rolünü anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. (s. 144-174).

“Mit, Din ve Kültür İlişkisi” başlıklı üçüncü bölümde Mit-Din ilişkisi, Mitin Ritüel Boyutu, Din Bilimcilerinin Mit-Ritüel İlişisine Yaklaşımları, Mitin Gerçeklik ve Kutsal Boyutu, Mit-Rüya ilişkisi ve Mit-Kültür ilişkisi alt başlıklarına yer verilmiştir. “Mit-Din ilişkisi” başlıklı birinci alt bölüm, mitoloji ile din arasındaki köklü bağları tartışmakta ve her iki yapının tarihsel, işlevsel ve düşünsel düzeydeki örtüşmelerine dikkat çekmektedir. Mitlerin yalnızca dini kökenli anlatılar olmadığını savunan bazı modern yaklaşımlara karşın bu bölüm mitlerin çoğunlukla kutsal deneyimlerden doğduğunu ve dini sistemlerin temelini oluşturduğunu vurgular. Kozmogoni, teogoni ve eskatoloji gibi mit türlerinin dini içerikleri, insanın kutsal olanla kurduğu ilişkiyi şekillendirmekte önemli rol oynar. Bu bölümde mitin ritüelle olan bağına ve bireyin dini pratikleri anlamlandırmasındaki rehberliğine özel vurgu yapılırken mitin yalnızca inancı yansıtan değil, aynı zamanda onu biçimlendiren kültürel bir araç olduğu ifade edilir. Bu bağlamda mit hem dinin sembolik yapısını güçlendiren hem de bireysel ve toplumsal dönüşümü besleyen bir anlatı formudur. Jung’dan Eliade’ye kadar birçok düşünürün katkısıyla açıklanan bu ilişki, mitin dini anlatılardaki sürekliliğini ve işlevselliğini ortaya koyar. Sonuç

olarak bölüm mitoloji ile din arasında mutlak bir sınır olmadığını bilakis mitin dini düşüncenin ve pratiğin özünü teşkil eden bir yapı olarak işlev gördüğünü ileri sürer. Mitler, dini anlam dünyasının yalnızca temsili değil, aynı zamanda kurucu ögesidir; bu yönüyle kültürün ve inancın tarihsel sürekliliğini taşıyan canlı bir yapıdır. (s. 175-183).

“Mitin Ritüel Boyutu” başlıklı ikinci alt bölüm, mit ve ritüel arasındaki simbiyotik ilişkiyi çok katmanlı bir çerçevede ele almakta; bu ilişkinin yalnızca dini değil, kültürel, toplumsal ve bireysel düzeydeki işlevlerini de kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Mit, ritüelin düşünsel ve anlatısal temeli olurken; ritüel, mitin toplumsal hafızada canlı kalmasını ve kutsalın zaman-mekân düzleminde tekrarını mümkün kılan eylemsel biçimidir. Bu bağlamda ritüel, yalnızca bir davranış biçimi değil, aynı zamanda mitin yaşanabilir hale geldiği bir sahnedir. Bu bölümde yazar özellikle Eliade, Durkheim ve James L. Cox gibi düşünürlerin görüşlerine başvurarak mitin ritüelle kurduğu ilişkinin hem teorik hem pratik boyutunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Cox’un tanımıyla mit; kutsalın tezahürü olan hikâyeyi anlatırken, ritüel bu tezahürü canlandırır ve kutsalı görünür kılar. Mit kutsal zamanı ve mekânı tanımlar; ritüel ise bu zamanı yeniden kurar. Böylece mit ve ritüel, “in illo tempore”ye yani kutsalın ilk ortaya çıktığı zamana dönüşü mümkün kılar. Bu dönüş, bireyin kutsalla yeniden buluşması, topluluğun kimliğini ve hafızasını yeniden üretmesi anlamına gelir. Ritüelin toplum içindeki işlevi, sosyal statüleri pekiştirmek, kutsal-dünyevi ayrımını belirginleştirmek, değerler sistemine atıfta bulunmak ve sembolik düzeni korumakla sınırlı değildir. Aynı zamanda ritüel, bireyin kendi içsel dönüşümünü tetikleyen mitik anlatıların yaşamsal karşılıklarını deneyimleme alanıdır. Ritüel-mit birlikteliği, sadece kolektif hafızayı değil, bireysel varoluşsal anlamlandırmaları da şekillendirir. Bu yönüyle ritüel, mitin pedagojik ve terapötik işlevlerini açığa çıkarır. Bu bölümde yazar ayrıca mitin ritüel olmaksızın işlevselliğini yitireceği ritüelin de mitsel bir temel olmadan boş bir forma dönüşeceği fikrini güçlü bir biçimde savunur. Bu karşılıklı bağımlılık, özellikle “yeni yıl ritüelleri” gibi örneklerle açıklanır. Yaratılış mitlerinin törenlerde tekrarlanması bireyleri ilk zamanın kozmik düzenine dahil ederken mitin kendisini de sürekli güncel tutar. Bu güncellenme hem kutsal zamanın sürekliliğini sağlar hem de kültürel belleği diri tutar. Sonuç olarak bu bölüm, mitin ritüel boyutunu yalnızca dini ya da törensel bir unsur olarak değil; toplumsal yapının sürekliliğini, bireyin anlam arayışını ve kutsalın topluluk nezdindeki yeniden üretimini mümkün kılan çok işlevli bir sistem olarak kavramsallaştırır. Mit ve ritüel, bu bağlamda kültürün özünü oluşturan çift yönlü bir yapı olarak değerlendirilmektedir: Biri anlatır, diğeri yaşatır. (s. 184-194).

“Din Bilimcilerinin Mit-Ritüel İlişisine Yaklaşımları” başlıklı üçüncü alt bölümde, mit ve ritüel arasındaki ilişkinin din bilimi perspektifinden nasıl ele alındığını tarihsel ve kuramsal bağlamda çeşitli düşünürlerin görüşleri çerçevesinde irdelenmektedir. Bölüm, bu ilişkinin varlığı konusunda genel bir uzlaş olduğunu belirtmekle birlikte ilişkinin yönü ve önceliği konusunda farklı teorik eğilimlere dikkat çeker. Robertson Smith’in mit ve ritüelin eş zamanlı ve birbirini tamamlayan yapılar olduğunu savunduğu aktarılırken Edward Tylor mitin ritüelden daha önce geldiğini ileri sürer. Tersine Smith’e göre ritüel mitsel anlatıdan bağımsız olamaz. Bu ikili mitin

kadim ve ilkel doğası üzerinde hemfikir olsa da işlevsel farklılıklar nedeniyle ayırır. Frazer, mitin ritüelden önce geldiğini belirtir; bu yönüyle miti doğrudan toplumsal ve kozmik kontrol aracı olarak konumlandırır. Malinowski, mitin doğrudan doğruya ritüeli meşrulaştırmak için üretildiğini savunurken Radcliffe-Brown bu yaklaşımın tersine ritüelin mitten daha önemli olduğunu iddia eder. Durkheim ise ritüelin dinin merkezinde yer aldığını, mitin ise ritüelin arka planında işlev gördüğünü belirtir. Bu farklı konumlandırmalar, mitin sembolik anlatı mı yoksa ritüelin temellendirici aracı mı olduğu tartışmasını şekillendirir. Ritüelin doğayla ilişkilendirilen güçleri sembolik yollarla kontrol etme arzusunun bir sonucu olduğu vurgulanır. Bu doğrultuda ritüel, doğayı doğrudan etkilemektense, onun temsilî düzeyde yeniden kurgulanmasını sağlar. Bu bölümün genelinde mitin ritüel üzerindeki temellendirici ve yönlendirici işleviyle ritüelin mitsel anlatıya dayanan uygulayıcı yönü arasındaki karşılıklı bağımlılığa odaklanılır. Mitin çeşitli sosyal, kozmolojik ve doğaüstü fenomenleri anlamlandırma ve meşrulaştırma işleviyle; ritüelin ise bu mitolojik bilgiyi toplumsal düzlemde görünür ve sürdürülebilir kıldığı fikri ön plandadır. Sonuç olarak bu bölüm mit ve ritüel ilişkisinin sabit bir yapıya değil, kültürel, tarihsel ve kuramsal bağlama göre değişen bir düzleme sahip olduğunu; ancak her durumda bu iki yapının dini düşünce ve pratiğin temel bileşenleri olarak birbirini tamamladığını ortaya koymaktadır. (s. 195-199).

“Mitin Gerçeklik ve Kutsal Boyutu” başlıklı dördüncü alt bölümde mitin yalnızca bir anlatı ya da sembolik sistem olmadığının aynı zamanda kutsal bir gerçeklik biçimi olarak konumlandığının altı çizilmektedir. Rudolf Otto’nun “numinosum” kavramı bu noktada belirleyici bir rol oynar; çünkü Otto’ya göre kutsal, akıl yoluyla değil, insanın ruhsal sezgisiyle keşfettiği “tamamen farklı” bir tecrübedir. Bu bölümde yazar bu sezgisel boyutu ön plana çıkararak kutsal olanın doğrudan tarif edilemezliğini ve mitin bu tecrübenin dili olduğunu vurgular. Bölüm boyunca mitin temel işlevlerinden biri olarak “kutsal olanı görünür kılma” rolü ele alınır. Bu bağlamda mit, sadece geçmişte yaşanmış olayların hikâyesi değil, aynı zamanda o olayların sürekli olarak ritüel ve semboller aracılığıyla yeniden üretilmesidir. Mitlerin bu yönüyle yalnızca hikâye anlatmadıkları, aynı zamanda kutsalın yeniden inşasında aktif rol oynadıkları ifade edilmektedir. Bölüm mitin anlam üretici gücünü ele alırken onu fiziksel gerçeklikten bağımsız ama birey ve toplum için anlamlı ve inandırıcı bir gerçeklik olarak sunar. Mitin hakikati modern anlamdaki doğruluk ölçütleriyle değil, insanın evreni ve yaşamı anlamlandırma ihtiyacına yanıt verme kapasitesiyle değerlendirilir. Bu nedenle mit, “gerçekliğe dönüşen anlam” olarak da tanımlanabilir. Bölüm bu noktada mitin işlevselliğini zamansal olarak da ele alır. Mit, zamana dirençlidir; zaman dışıdır. Bir olayın mitolojik bir nitelik kazanabilmesi için, belirli bir zamanda değil, “ilk zamanlarda” gerçekleşmiş olması gerekir. Bu da mitin tarihsel değil, kozmolojik bir anlamda “gerçek” olduğunu gösterir. Böylece mit hem geçmişi kutsallaştırır hem de bugünü şekillendirir. Mitin gerçekliğe dair bu özelliği onun toplumsal işlevini de beraberinde getirir. Bu başlıkta mitin, insanın gerçeklik karşısındaki konumunu anlamlandırmasına yardımcı olduğu dolayısıyla bireysel ve kolektif kimliğin inşasında önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Mitler, sadece “neden?” ya da “nasıl?”

sorularına yanıt vermez; aynı zamanda toplumsal normları, değer sistemlerini ve dini pratikleri de düzenler. Bununla birlikte bu bölümde William Bascom'un mit tanımı üzerinden mitin toplumsal olarak nasıl meşrulaştırıldığına dair tartışmalara da yer verilir. Mit, topluluk üyeleri tarafından doğru olduğuna inanılan anlatılardır. Bu tanım mitin bilimsel doğruluğundan çok toplumsal kabule dayalı bir hakikat biçimi olduğunu ortaya koyar. Son olarak bu başlıkta yazar mitin modern zamanlarda da etkinliğini koruduğunu vurgular. Her ne kadar mitler çoğunlukla arkaik toplumlarla ilişkilendirilse de günümüzde de bireylerin ritüel pratiklerinde inanç sistemlerinde ve hatta modern anlatılarda mitik yapılar devam etmektedir. Bu da mitin sadece geçmişe ait bir anlatı değil, yaşayan ve dönüşen bir kültürel yapı olduğunu ortaya koyar. (s. 200-212).

“Mit-Rüya ilişkisi” başlıklı beşinci alt bölümde mit-birlikteliği üzerinden mitlerin ve rüyaların zihinsel, kültürel ve sembolik boyutları çok yönlü biçimde ele alınmaktadır. Bu bölümde yazar mit ve rüya arasındaki bağı açığa çıkarmakla kalmaz; aynı zamanda bu iki kavramın bireyin iç dünyası, bilinçdışı süreçleri ve kolektif kültürel anlatılarla nasıl ilişkilendiğini psikolojik ve mitolojik bağlamda irdeler. Bölümün ilk kısmında rüyaların bilinçdışı veya bilinçaltı süreçlerin ürünü olduğu ifade edilir. Uyku sırasında zihnin geçmiş yaşantıları, bastırılmış duyguları ve bilinçdışı arzuları yeniden yapılandığı vurgulanır. Erich Fromm'un katkısıyla rüyaların yalnızca bireysel tecrübelerin yansıması olmadığı aynı zamanda ruhsal yönlerimizi –hem yüce hem de ilkel olan– ortaya koyduğu anlatılır. Bu, rüyaların hem uyanık halin gerçekliğiyle benzeştiği hem de farklı bir sembolik mantıkla işlediği düşüncesini güçlendirir. Freud'un rüyaya yaklaşımı bu bölümde derinlemesine ele alınır. Ayrıca rüyaların dramatik bir yapısı olduğuna dikkat çekilir; yani anne, baba, kardeş gibi figürler etrafında şekillenen bir olay örgüsü vardır. Bu yapı, mitlerdeki anlatı kalıplarıyla benzerlik taşır. Bu başlıkta Freud'un ardından Jung'un görüşlerine geçerek rüyaların bireysel bilinçaltının ötesinde kolektif bilinçdışıyla bağlantılı olduğu açıklanır. Jung'a göre rüyalar, yalnızca bireysel yaşantıların ürünü değil, insanlığın ortak bilinçdışı hafızasında yer alan arketipsel öğelere dayanmaktadır. Rüyaların insanın evrensel imgelerini sembolik düzlemde ortaya koyduğu, mitlerle ortak anlatı kalıpları paylaştığı vurgulanır. Bu nedenle Jung'un anlayışında rüya ve mit birbirini tamamlayan iki anlatı biçimidir. Özellikle “kolektif bilinçdışı” kavramı mitlerin evrenselliği ile doğrudan ilişkilendirilir. Bu bölümde mitlerin ve rüyaların sembolik doğasına sıkça değinilir. Rüyalar sadece uyku hâlinin ürünü değil, aynı zamanda insanın ruhsal deneyiminin sembolik boyutudur. Rüya, insanın kendini, arzularını, korkularını, geçmişini ve hatta kolektif geçmişi anlamlandırma çabası olarak değerlendirilir. Bu yönüyle mitlerle benzerlik gösterir; çünkü mitler de bireysel ya da toplumsal gerçeklikleri doğrudan değil, sembolik anlatımla dile getirir. Bu başlığın sonunda Mircea Eliade'nin görüşlerine yer verilerek rüyaların mitler kadar “kurucu” bir işlev taşımadığı, ancak her ikisinin de “kutsal bir aura”yı paylaştığı belirtilir. Rüyaların bireysel anlamlar taşıdığı ve yaşam için evrensel gerçekliği açıklamaktan çok kişisel semboller sunduğu ifade edilir. Buna karşılık mitler, toplumsal hafızayı taşıyan ve kültürel kimliği şekillendiren yapılar olarak ön plana çıkar. Genel olarak bu başlık rüya ve mitin

birbirine paralel anlatı düzlemlerinde yer aldığını, ikisinin de hem bireyin iç dünyasını hem de kolektif bilinçaltını anlamaya yönelik araçlar olduğunu ortaya koyar. Mitler kültürel ve dini sistemlerin taşıyıcısıyken, rüyalar bireysel ruhsal sistemin dışavurumudur. Ancak ikisi de sembollerle konuşur, geçmişle bağlantı kurar ve insanın varoluşunu anlamlandırma çabasında önemli işlevler görür. (s. 213-225).

“Mit-Kültür ilişkisi” başlıklı altıncı alt ve son bölümde mit-kültür ilişkisi çerçevesinde mitlerin tarihsel sürekliliği, toplumsal işlevi ve kültürel dönüşüm gücü çok yönlü biçimde ele alınmaktadır. Bu başlıkta mitlerin yalnızca geçmişe ait anlatılar olmadığını aksine her dönemin kültürel kodlarına göre yeniden şekillenen toplumsal hafızayı canlı tutan anlatı formları olduğu vurgulanır. Mitler, doğa ile kültür arasındaki etkileşimi simgesel düzlemde anlamlandıran yapılar olarak sunulmakta; insanlığın ortak psikolojik eğilimlerini yansıtan arketipler aracılığıyla evrensel bir bağlamda ele alınmaktadır. Bu bölüm kültürel çeşitliliğin ortasında mitlerin nasıl evrensel örüntüler taşıdığını, aynı zamanda her toplumun kendi öncelikleri doğrultusunda mitlerini nasıl yeniden biçimlendirdiğini ortaya koyar. Diriliş mitlerinden yaratılış öykülerine kadar birçok anlatının farklı coğrafyalarda benzer yapılarla ortaya çıkması bu evrensellik temasını güçlendirir. Bununla birlikte mitin değişebilirliği ve yeniden yorumlanabilirliği vurgulanarak kültürel yapıların durağan değil, dinamik olduğu fikri öne çıkarılır. Bu yönüyle mit hem geçmişi taşıyan hem de geleceğe yön veren bir anlatı aracı olarak değerlendirilir. Bu başlıkta dikkat çeken bir diğer vurgu ise mitin bireysel ve toplumsal kimlik inşasındaki rolüdür. İnsanlar, mitler aracılığıyla hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları kültürü tanımlar; kutsal, sembolik ya da metaforik anlatılarla kendi yerlerini konumlandırırlar. Bu bağlamda mit, yalnızca anlatılan bir hikâye değil, aynı zamanda insan davranışlarını yönlendiren ve toplumun değer sistemlerini taşıyan güçlü bir kültürel form olarak sunulmaktadır. Ayrıca bu bölümde yazar mitlerin etik düzenin kurulmasında ölüm, doğum, cinsiyet gibi temel insanlık durumlarına dair sorulara verilen kültürel yanıtlarda nasıl işlevsel hale geldiğini de ortaya koyar. Mitin, kültürel yapıların vazgeçilmez bir unsuru olduğu fikri; onun hem anlatı gücünü hem de toplumsal yönlendiriciliğini görünür kılar. Mitin evrensel olduğu kadar yerel ve tarihsel olarak da şekillendiği böylece geçmişle bugün arasında köprü kuran bir anlatı sistemi olduğu açıkça dile getirilir. (s. 226-232).

Sonuç olarak tanıtım ve değerlendirmesini yaptığımız bu eser mit kavramını yalnızca tanımsal bir düzeyde ele almakla kalmayıp; tarihsel, işlevsel, yapısal ve kültürel bağlamlarda derinlemesine incelemektedir. Yukarıdaki satırlarımızdan da görülebileceği gibi eser, mitin kavramsal yapısından hareketle onun mahiyetini açıklığa kavuşturmakta çeşitli mit türlerini sınıflandırmakta ve son bölümde mitin din ve kültürle olan çok yönlü ilişkisini çözümlemektedir. Özellikle “Mit-Epos-Logos” ilişkisi, mitin sembol ve dil ile olan bağı, arketipsel boyutu gibi konular sistemli bir şekilde işlenmiş; mitin dinî ritüellerle, kutsallıkla ve bilinçdışı süreçlerle kurduğu bağ Freud, Jung ve Eliade gibi düşünürlerin yaklaşımlarıyla harmanlanmıştır. Son bölümde ise mitin toplumsal, kültürel ve bireysel yaşamda nasıl anlam üretici bir yapı olduğuna odaklanılarak mitin değişime açık ve dinamik doğası

vurgulanmaktadır. Tüm bu yönleriyle eser, mitolojiye giriş yapmak isteyenler için teorik bir temel sunmanın ötesine geçerek, disiplinlerarası düşünmeye olanak tanıyan kapsamlı bir kaynak niteliği taşımaktadır. Akademik derinliği, konu çeşitliliği ve kuramsal açıklıkları sayesinde bu eserin üniversitelerin ilahiyat, felsefe, edebiyat, sosyoloji ve antropoloji gibi bölümlerinde ders kitabı olarak okutulabilecek nitelikte olduğu görülmektedir.

Kaynakça / References

Kıyak, Abdulkadir. *Mitolojiye Dair -Kadim Toplumlardan Günümüze Kutsal Anlatılar*. Ankara: İlâhiyât Yayınları, 1. Basım, 2024.

Orijinallik Beyanı / Declaration of Authenticity

Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / This article has been scanned by iThenticate software. No plagiarism has been detected.

Akademik Etik Beyanı / Academic Ethics Statement

“*Kitap Değerlendirmesi: Mitolojiye Dair-Kadim Toplumlardan Günümüze Kutsal Anlatılar-*” başlıklı makale bilimsel araştırma tekniklerine ve akademik etik ilkelerine uyularak hazırlanmış, veriler üzerinde herhangi bir tahrifat veya çarpıtma yapılmamış, başka bir araştırmadan kısmen veya tamamen intihal edilmemiş, yayınlanması amacıyla başka bir yayın organına gönderilmemiştir.

Etik Kurul Beyanı / Ethics Committee Declaration

Araştırma doküman incelemesine dayalı olduğunda netik kurul onayı gerekmemektedir. / Since the research is based on document review, ethical committee approval is not required.

Çatışma Beyanı / Conflict Statement

“*Kitap Değerlendirmesi: Mitolojiye Dair-Kadim Toplumlardan Günümüze Kutsal Anlatılar-*” başlıklı makalede kişi ve kurumlarla hiçbir çıkar çatışması söz konusu değildir. / There is no conflict of interest with any individuals or institutions in the article titled “*Book Review: Mythology- Sacred Narratives from Ancient Societies to the Present Day.*”

İTHAF / DEDICATION / إهداء

Bu makale, İsrail’in Gazze’deki üniversitelere, okullara, hastanelere, mülteci kamplarına, evlere, camilere ve kiliselere düzenlediği vahşi, barbar, insanlık ve hukuk dışı saldırıları nedeniyle hayatını kaybeden bilim insanları, öğrenciler, sağlık çalışanları, din adamları, gazeteciler, bebekler, çocuklar ve masum sivillere ithaf edilmiştir. İsrail’in iki milyondan fazla Gazzeliyi evlerinden ve topraklarından sürgün etmek istemesi insanlık dışıdır. İsrail’in uluslararası hukuka, insan hak ve hürriyetlerine aykırılık içeren tüm işgal ve saldırıları suçtur ve bu nedenle yargılanması gerekmektedir.

This article is dedicated to the scientists, students, health workers, clergy, journalists, babies, children, and innocent civilians who lost their lives as a result of Israel's savage, barbaric, inhumane, and unlawful attacks on universities, schools, hospitals, refugee camps, homes, mosques, and churches in Gaza. Israel's attempt to expel more than two million Gazans from their homes and lands is inhumane. All of Israel's occupations and attacks that violate international law and human rights and freedoms are crimes and must therefore be prosecuted.

هذه المقالة موجهة إلى العلماء والطلاب وعاملين في مجال الصحة ورجال الدين والصحفيين والرضع والأطفال والمدنيين الأبرياء الذين فقدوا حياتهم بسبب الهجمات الوحشية واللاإنسانية وغير القانونية التي شنتها إسرائيل على الجامعات والمدارس والمستشفيات ومخيمات اللاجئين والمنازل والجوامع والكنائس الموجودة في غزة. فما تريده

إسرائيل من نفي وتهجير أكثر من مليوني فلسطيني من أراضيهم ومنازلهم هو أمر غير إنساني. إن كافة ما تفعله إسرائيل من هجمات تتنافى مع حقوق الإنسان والحريات والقانون الدولي هي جرائم ولهذا السبب يجب محاكماته

Yazarlık Katkısı / Authorship Contribution

Çalışma tek yazarlı olarak yürütülmüştür. / The study was conducted by a single author.

